

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
MADEN MÜHENDİSLİĞİ BÖLÜMÜ
MADEN İŞLETME LABORATUVARI

DENEY ADI: AGREGA ELEK ANALİZİ VE GRANÜLOMETRİ EĞRİSİ

AMAÇ: İnşaat ve madencilik sektöründe beton, dolgu vb. içerisinde kullanılacak olan agreganın uygun gradasyona (üniform bir tane boyut dağılımına) sahip olup olmadığını belirlemek ve beton veya dolgu kalitesini (mekanik vb.) etkileyecek yabancı maddeleri araştırmak.

GENEL BİLGİLER

Agrega, beton yapımında bağlayıcı (çimento) ve su ile birlikte kullanılan kum, çakıl, kırmataş gibi taneli malzemelerdir. Beton hacminin yaklaşık %75'ini agrega oluşturmaktadır.

Beton üretiminde kullanılan en pahalı malzeme çimento iken agrega çimentoya nazaran çok daha ucuz bir malzemedir. Bu yüzden istenilen kalitede beton üretiminde mümkün olduğu kadar fazla agrega kullanmak betonun ekonomikliğini olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca agrega kullanımı betonun teknik özelliklerine de olumlu katkılar sağlamaktadır. Bunlar;

- I. Çimento hamuru zamanla kuruyarak büzülme gösteren bir malzeme olduğu için agrega beton içerisindeki büzülme sonucu oluşabilecek hacim değişikliklerini engeller ve çatlamların önüne geçer.
- II. Agregalar genellikle sert malzemeler olduğu için betonun mekanik (basınç dayanımı vb.) özelliklerinin yüksek olmasını sağlamaktadır.
- III. Betonun aşınmaya karşı direncini arttırmaktadır.

Beton üretiminde kullanılan en yaygın doğal agrega çeşitleri; kum, çakıl ve kırmataş, yapay agregalar ise yüksek fırın cürufu, uçucu kül ve perlit'dir. Agregalar farklı şekillerde bulunabilir (Şekil 1).

Agregada Numune Alma İşlemi

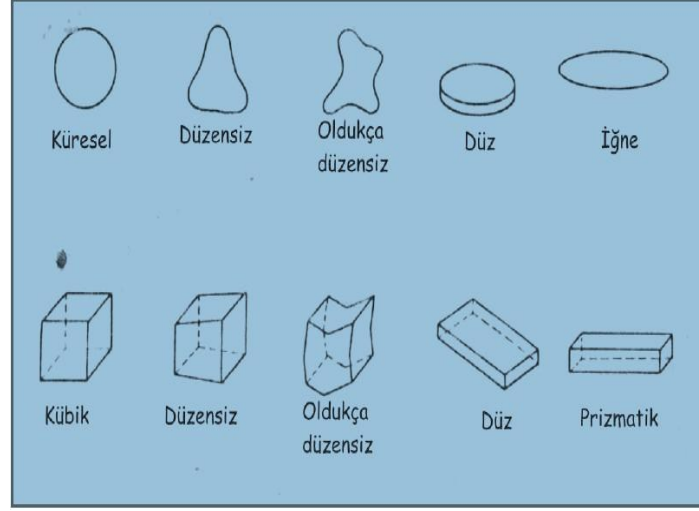
Agregaların kalitesini tayin edebilmek için numune üzerinde deneysel çalışmalar yapmak gerekmektedir. Bu yüzden TS 707'de belirtilen numune alma yöntemlerine uygun

Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÇAPIK - Arş. Gör. Tekin YILMAZ

TRABZON - 2016

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
MADEN MÜHENDİSLİĞİ BÖLÜMÜ
MADEN İŞLETME LABORATUVARI

olarak agrega malzemesinin tamamını temsil edecek şekilde ve gerekli miktarda numune alımı yapılmalıdır.

Şekil 1. Agregaların mümkün olan geometrileri

Agrega malzemesi içerisinde uygun yöntemlerle numune alınımının yanı sıra alınan numune miktarı da yapılacak deneysel çalışmalar açısından önemlidir. Bu kapsamda ince agrega için en az 10 kg, iri agregada ise en büyük tane boyutuna bağlı olarak 10-150 kg arasında numune alınmaktadır. Ayrıca iri agrega miktarı aşağıdaki eşitlik ile de hesaplanabilmektedir.

$$\text{İri agrega miktarı (kg)} \geq 2 \times \text{En büyük tane boyutu (mm)} \quad (1)$$

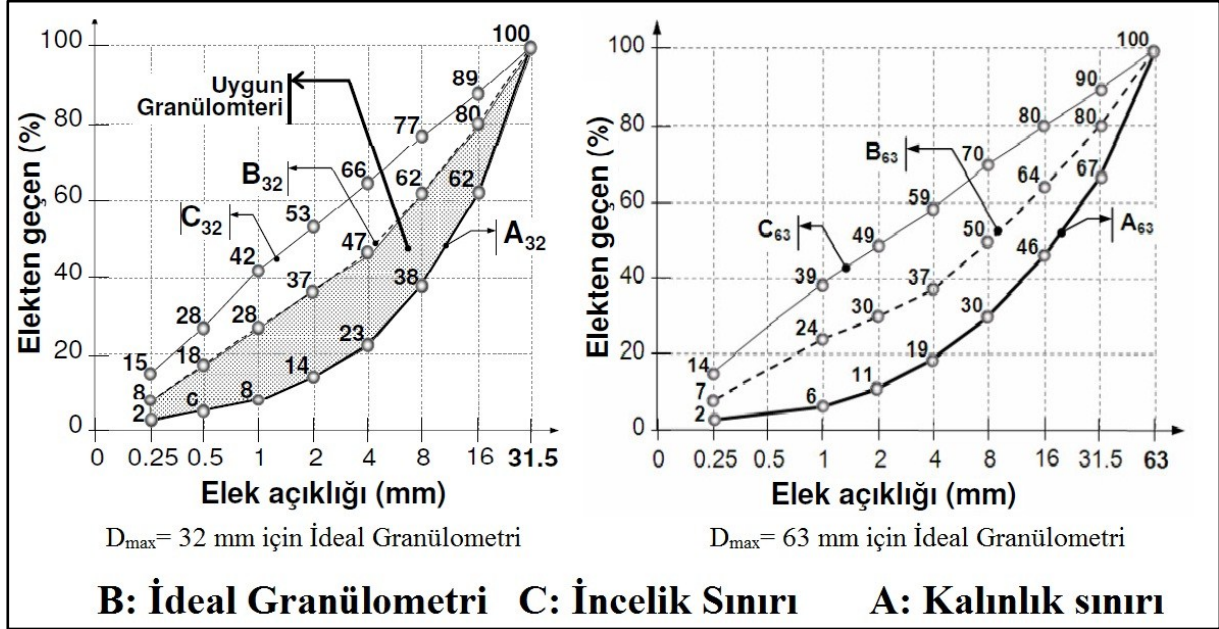
Büyük miktardaki agrega numunesi daha sonra çeyrekleme yöntemi ve/veya bölgeç aygıtı ile daha küçük miktarlara indirilebilir.

Elek Analizi Ve Gradasyon

Agrega yığını içerisindeki tanelerinin boyutlarına göre dağılımına gradasyon (granülometri) denir. Gradasyonun belirlenmesinin amacı agrega yığını içerisinde hangi tane boyutunda ne kadar malzeme olduğunun tespit edilmesi ve bu oranların ideal granülometri sınırları içerisinde olup olmadığının belirlenmesidir. Agregada numunesi içerisinde farklı boyutlarda tanelerin bulunması sabit bir hacim içerisinde bulunan agrega taneleri arasında

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
MADEN MÜHENDİSLİĞİ BÖLÜMÜ
MADEN İŞLETME LABORATUVARI

daha az boşluk meydana gelmesine yol açmaktadır. Agrega gradasyonu elek analizi yöntemi ile belirlenmektedir. İdeal granülometri d_{max} 'a göre değişiklik göstermektedir.

Şekil 2. Agrega elek analizine göre ideal granülometri sınırları

Agrega elek analizinde kullanılan elek serileri;

TSE: 125, 90, 63, 31,5, 16, 8, 4, 2, 1, 0,5, 0,25 ve 0,063 mm'dir.

ASTM: 152,2 127, 88,9, 76,2, 63,5, 50,8, 38,1, 25,4, 19,05, 12,7, 9,53, 4,76, 2,38, 1,19, 0,59, 0,297, 0,149 ve 0,075 mm'dir.

İncelik Modülü

Agreganın gradasyon özelliklerini belirlemenin bir diğer yöntemi de o agreganın incelik modülünü belirlemektir. İncelik modülü agreganın inceliği ya da iriliği hakkında bilgi verirken dağılım oranını vermemektedir. İncelik modülü aşağıdaki eşitlik vasıtasıyla bulunabilir.

$$\text{İncelik modülü} = \frac{\sum \text{Elek üzerinde kalan yığılımlı \% miktarı}}{100} \quad (2)$$

İncelik modülü agrega numunesi içerisindeki ortalama tane büyüklüğünün bulunmasına da yardımcı olmaktadır. Elek analizinde kullanılan elek serileri küçükten büyüğe doğru

Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÇAPIK - Arş. Gör. Tekin YILMAZ

TRABZON - 2016

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
MADEN MÜHENDİSLİĞİ BÖLÜMÜ
MADEN İŞLETME LABORATUVARI

sıralanır ve bulunan incelik modülünün tam sayı kısmı kadar küçükten büyüğe doğru sayılarak ortalama tane büyüklüğü bulunabilir.

ARAÇ – GEREÇ

- i. Elek serisi (TSE standartlarına uyumlu)
- ii. Terazi (0,01g hassaslıkta)
- iii. Etüv

DENEYİN YAPILIŞI

Elek Analizi:

Örnek alınan yığıcı temsil ettiği varsayılan malzeme 105±5°C sıcaklıktaki etüvde 24 saat bekletilerek kurutulur. Elek analizi yapabilmek için, standart boyuttaki elekler ASTM veya TSE standartlarında verilen agrega elek serilerine uygun olarak büyükten küçüğe doğru sıralanır ve birbiri üzerine yerleştirilir. En altta deliksiz toplama kabı (tava) bulunmalıdır. Etüvden tamamen kuru bir şekilde alınan agrega numunesi değişik elek açıklıklarına sahip eleklerin üzerine boşaltılarak elle sarsma veya otomatik eleme yöntemi uygulanır. Eleme işlemi tamamlandıktan sonra her elek üzerinde kalan malzeme miktarı ayrı ayrı tartılarak kaydedilir ve bir çizelge oluşturularak hangi tane boyutunda ne kadar malzeme olduğu belirlenir.

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
MADEN MÜHENDİSLİĞİ BÖLÜMÜ
MADEN İŞLETME LABORATUVARI

SORULAR

- 1) Deneyin yapılışını (Elek analizi) ve granülometri hesaplamalarının nasıl yapıldığını adım adım kendi cümlelerinizle anlatınız. (25p)
- 2) İri ve ince agregaya nedir, tanımlayınız. İri ve ince agregayı ayıran elek serisi TSE ve ASTM standartlarında hangileridir? (10p)
- 3)
  - a) Her malzeme için elek analizi tablolarını doldurunuz.
  - b) Malzemelerin Elek Analizi ve Standart Gradasyon tablosunu doldurunuz. (10p)
  - c) Nihai Gradasyon Analizi tablosunu doldurunuz. (20p)
  - d) Nihai Gradasyon Analizi tablosu sonucuna göre agregaya granülometri eğrisini çiziniz. (Grafikte ince (C) ve iri (A) sınır değerleri eğrileri de olacak) (20p)
- 4) Nihai gradasyonunu belirlemiş olduğunuz malzemenin incelik modülünü hesaplayınız. (15p)

NOT: Deney raporu teslim zamanı; deneyin yapıldığı tarihten bir sonraki hafta aynı gün saat 16:30'a kadardır ve zamanında teslim edilmeyen deney raporları kesinlikle değerlendirilmeyecektir!!!!